

Annemarie de Wildt is conservator bij het Amsterdams Historisch Museum. Bij de opening van de Open Ateliers Ruigoord vertelde zij over de gesprekken die ze de afgelopen maanden gevoerd heeft met de mensen die Van der Vegt geportretteerd.

Een korte geschiedenis van Ruigoord, uitgesproken in de kerk op 6 september 2009:

“Wat je ook kan zeggen over de Afrika haven – en er is heel wat afgescholden en zelfs gehuild in Ruigoord om de komst van de haven – hij heeft een voordeel: je kan weer ervaren dat Ruigoord ooit een eiland was. Toen rond 1873 het Noordzeekanaal werd aangelegd, was dat in de buurt van Amsterdam vooral inpolderen. Op de groeikaart in zaal 1 van het Amsterdams Historisch Museum is dat goed te zien.

Het water werd polder en het eiland ‘t Ruyghe Oort werd een dorp. Er kwamen gastarbeiders uit Zeeland en ze bouwden hier een kerk gewijd aan de heilige Gertrudis. Ik heb genoten de afgelopen maanden bij de verhalen over de geschiedenis van Ruigoord. Bijvoorbeeld over de kraak van de kerk op 23 juli 1973. De pastoor, die boos was omdat hem zijn kerk en zijn parochie afgenomen werden, gaf de sleutel van de pastorie aan een stel Amsterdamse kunstenaars. In de kerk werd vervolgens gewoond, kunst gemaakt, vergaderd, geblowd, gefeest en gerouwd. In de voormalige biechtstoelen zijn de wc’s, voorzien van condoomautomaat. Er staat nog steeds een beeld van de heilige Gertrudis, eigenlijk een verbouwde Maria, maar wel met muizen op haar staf.

De grote rat voor de kerk die de afgelopen week gemaakt is, die zich met gouden kooi en al in het kabouterhuis probeert te wringen, is geïnspireerd door de patroonheilige van de kerk.

Gertrudis was een 7de eeuwse Heilige, die vaak afgebeeld wordt met muizen of ratten.

Katholieken riepen haar aan als ze last hadden van ratten of muizenplagen. Maar muizen worden ook wel gezien als hoeders van de zielen van net overledenen. In februari lag Robert Jasper Grootveld opgebaard in de kerk. Ik ben er heen gereden ’s avonds om even afscheid te nemen van deze weerbarstige Amsterdammer. De kerk van de heilige Gertrudis is een plek geworden waar rituelen ontstaan om te vieren en te treuren. En waar nieuwe beelden toevoegde werden of oude vervangen. Zo staat nu in plaats van een kruis boven op de kerk de psilist, het symbool van Ruigoord. Glas- en goudkunstenaar Nicky Oosterbaan maakte in een van de ramen een pentagram, het oude voorchristelijk symbool van de vijfpuntige ster.

Ik hoorde verhalen over het arbeidersdorp Ruigoord waar Aja Waalwijk die hier een nu atelier heeft, als tiener het Parool rondbracht, over het winkeltje van Tante Jans, waar later Rob van Tour en Elsje Stroetinga kwamen te wonen, en over de eerste zomer hier. Margrid, Montje en anderen vertelden me over de Luchtbus, de voormalige Magic Bus waarmee de Ruigoorders op reis gingen, richting India, of China.

Aanleiding voor deze gesprekken is de serie Ruigoord variaties van Van der Vegt, die vanaf 5 oktober te zien is in het Amsterdams Historisch Museum. Ze vormen samen een collectieve biografie van Ruigoord, waaraan ook de komende jaren nog verder geschilderd wordt. Van der Vegt’s schilderijen zijn verhalend. Zo staat achter Simon Vinkenoog een brandstapel geschilderd, omdat hij ooit gezegd heeft dat hij hier na zijn dood op de brandstapel wilde. En ook op de andere portretten staan zaken die iets zeggen over de relaties van de persoon met Ruigoord.

Het Amsterdams Historisch Museum wilde graag persoonlijke verhalen toevoegen aan de schilderijen. Mary Benjamins maakt zes filmportretten, die getoond worden in een installatie van Popke Bakker. En ik ben met iedereen gaan praten. Bijna met iedereen want Simon heb ik niet meer over het schilderij gesproken.

In juli was ik hier een paar dagen. Dat was in de week nadat Simon Vinkenoog gestorven was. De brandstapel bleef een mooie fantasie maar er werd wel een vuur gemaakt voor na de

begrafenis. Ik was bij de dorpsvergadering, waar het ging over wie het hout voor het vuur ging regelen. En waar trouwens ook naar aanleiding van een brief van de verhuurder ter sprake kwam dat er uit die condoomautomaat tegenwoordig niet echt veel condooms getrokken werden. Dat leidde tijdens de vergadering tot een gesprek over hoe vaak iedereen het deed en of je dan condooms gebruikte.

De volgende ochtend luisterde ik op een van de terrassen in zijn prachtige tuin naar de verhalen van Theo Kley over de Insektensekte, het Deskundologisch Laboratorium en het Amsterdams Ballongezelschap. Het staat open voor iedereen die houdt van ballonen, vliegers en andere geluidloze hemelvoertuigen zoals de maan en de sterren. Voor wie het nog niet weet: iedereen is lid van het Amsterdams Ballon Gezelschap, tenzij je schriftelijk opzegt en dat geldt dan voor 2 weken.

Een zoektocht naar de geschiedenis van de culturele vrijhaven Ruigoord is ook een zoektocht naar de geschiedenis van alternatief Amsterdam. De boom die in eerdere jaren op het boekje van Openbare werken stond, toont die geschiedenis: oud-provo's brachten het Magies Centrum Amsterdam mee naar deze plek. Het Amsterdams Ballon Gezelschap en Ruigoord vonden elkaar; de Magic Bus, later Luchtbus werd naast Ruigoord zelf, een vehikel om, zoals Hans Plomp dat uitdrukt, 'onze dromen waar te maken'.

Ik leerde niet alleen de oude generatie Ruigoorders kennen, maar ook de nieuwe generatie. Dertigers en veertigers die het niet zo zien zitten in de massamaatschappij zoals Roland Ippel me uitlegde; mensen als Jacques Povee die reggae en heel veel andere muziek naar Ruigoord brachten, die de bar bemannen en ervoor zorgen dat de kerk een van de meest bijzondere plekken is om te dansen en feesten in de buurt van Amsterdam. De hele nacht door als je niet wil fietsen of geen auto hebt, maar de kerk gaat pas dicht als de eerste bus gaat om 8 uur in de ochtend.

Rudolph Stokvis noemde Ruigoord: 'de mooiste speeltuin van de wereld'. Dit is het terrein van scharrelmensen, zoals Hans Plomp ze noemt, van de homo ludens. Die speeltuin van de Ruigoordse scharrelmens en heel veel anderen die vanuit Amsterdam en de hele wereld mee kwamen spelen, was ooit veel groter. Hennie van der Vegt kwam hier om paard te rijden in het land waar nu olietanks verrijzen. In die vlakte vol met orchideeën, padden en andere zogenaamde pioniernatuur, werden tenten en provisorische huizen gebouwd. Jinny Tielsch en Gerben Hellinga vertelden me over de Betovering: een lang menselijk lint om Ruigoord en de natuur te beschermen tegen het oprukken van de haven.

Ruigoord is een plek waar dromen waar gemaakt worden, waar mensen dingen voor elkaar krijgen die elders niet lukken. Zoals het bouwen van de 17,5 meter hoge houten Toren van Babel, ontworpen door Popke Bakker. De bouwers woonden erin tijdens de bouw. Op 1 januari 2000 werd de toren in de brand gestoken en dat markeerde ook het einde van het landschap om Ruigoord. Ik hoorde over de gevechten met de haven, van de Ruigoorders zelf, maar ook van hun advocaat Luuk Hamer.

Ik sprak mensen die op Ruigoord kwamen om gedichten voor te lezen zoals Diana Ozon, die in haar gedicht Het sprookje van Ruigoord het beeld oproept van de jonge punks in leren jasjes die kleumend bij een klein vuurtje op de toen nog kale vlakte wachten op de bus van 8 uur. Ik ontmoette de oude dichter Louis Lehmann, die laatste die Van der Vegt geportretteerd heeft, de maker van het gedicht dat aan het huis naast de kerk hangt. Zanger Armand vertelde me over zijn bruiloft in de kerk van Gertrudis, met sjamanistische rituelen met brandende hoepels. Ruigoord is ons laatste eiland, zei hij, een plek waar je je niet hoeft te schamen voor rituelen. En lachend voegde hij eraan toe: ach en als het misgaat dan stoppen we er pingpong balletjes onder en drijven we weg. We zaten in zijn camper, hij bouwde een pijpje, blies de rook uit en zong een van de 2000 liederen die hij gemaakt heeft, op een gedicht van Slauerhoff.

Dit eiland

Voor de zachtmoedigen, verdrukten,
Tot geregelde arbeid onwilligen,
Voor de met moedwil mislukten
En de groots onverschilligen,

De reine roekeloozen,
Door het kalm leven verworpen,
Die boven steden en dorpen
de woestijnen verkozen

Dat zijn de eerste strofen en de laatste regels zijn:

Oovral op aard heerscht orde,
Men late mijn eiland met rust;
't Blijft woest, zal niet anders worden
Zoolang ik kampeer op zijn kust.

(uit Een eerlijk zeemansgraf, 1936)

'No man is an island', schreef de Engelse dichter John Donne in 1623. Als dat ergens waar is, is het hier op het voormalige eiland 't Ruyghe Oort, op het laatste eiland van Armand, in de Culturele Vrijhaven Ruigoord, een plek waar individualiteit en collectief elkaar al jaren lang in evenwicht houden, waar in allerlei ateliers kunst gemaakt worden, maar waar het Gesamtkunstwerk Ruigoord net zo belangrijk is.

Bedankt Ruigoord, voor de gelegenheid om op deze manier jullie te danken voor de gastvrijheid en de mooie verhalen. Vanaf 5 oktober zijn de schilderijen van Van der Vegt te zien en de verhalen te lezen in het Amsterdams Historisch Museum. Veel plezier bij het bezoeken van de ateliers en de ontmoetingen met Ruigoorders."

Deze tekst mag gebruikt worden onder vermelding van het Amsterdams Historisch Museum onder de onderstaande creative commons condities:

Ga voor meer informatie naar <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/nl/>